

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus XXXVII. De pœnis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

NOTÆ.

§ si quis servus, ff. ad leg. Aquil. l. si usufructus, ff. si ex noxali causa, l. servus 16. ff. de interrogat. act. l. itaque 12. §. 1. l. servi 17. §. illud, l. insciando 61. §. 4. ff. de furtis, l. inter 26. §. sed & cum servus, ff. mandati, l. si heredis 48. l. si libertus 110. ff. de legatis 1. l. 19. §. ult. ff. de peculio, cum leg. 16. ff. de peculio legato, junctis Fabro lib. 3. conjēt. cap. 5. Cujacio lib. 12. obser. cap. 9. & ult. l. 1. ff. de public. judic. l. 3. §. 4. ff. nau. ta, caupon. l. Nefennius, §. final. ff. de re judic. l. ex contrahibus 49. ff. de O. & A. l. si servus 31. ff. de pignorat. l. 17. §. penult. ff. de usufruct. l. 2. ff. de publican. l. si ambo 10. §. quotiens. l. si debeas, ff. de compens. l. item 20. §. item redē ait, l. illud. 40. §. penult. ff. de petit. heredit. l. 3. ff. de evict. l. 4. §. illud, ff. statu liber. l. 11. ff. locat. juncto Cujacio lib. 22. obser. cap. 4. & lib. 21. cap. 40. l. 1. ff. ne quis cum, l. 2. ff. de eo, per quem factum. l. 1. §. cum servus, ff. de his qui deiecerunt, l. 18. §. ult. ff. de mortis causā donat. l. 1. §. ult. ff. de publican. l. 4. ff. de aleator. l. 4. §. auctioris, ff. de doli except. l. 12. §. ult. cum l. sequenti, ff. de liberali causa, l. si mulier 21. §. 1. ff. rer. amor. l. 17. §. 17. l. 46. & 58. ff. de adilit. edict. l. 3. §. ult. ff. si mensor falsum modum, l. postliminium 19. §. si statu liber, ff. de captivis, l. 1. §. apud servum, ff. depositi, l. 72. §. 5. ff. de solution. l. antiquis 6. §. si servus, ff. quod vi aut clā, l. 6. §. Celsus, ff. de aqua pluvia, l. 13. §. 1. ff. de publican. l. 3. §. 4. ff. de liber. homine, l. 7. ff. quod vi aut clam, l. 8. §. ult. ff. communi dividendo, l. si hominem 69. ff. de solution. l. rem. 21. §. 1. ff. commodati, juncto Cujacio tract. 8. ad Africanum, l. 7. §. hoc edictum, ff. de damno infecto, l. 13. & 14. ff. de interrogat. l. 1. §. interdum, ff. si quadrupes pauperiem.

1. a **Dem.** Gregorius videlicet Nonus, qui præsentem edidit constitutionem motu proprio, ex diversis juris civilis principiis. Et in primis docet circa damnum datum, teneri eum qui culpa sua damnum dedit, jussit dari, consentit, impedit egrit, aut neglexit: quod etiam passim docetur in titulo ff. ad leg. Aquil. Et licet quodlibet damnum datum peculiari lege vindicari possit, veluti Aquilia, de vi publica, & de ficiariis; tamen extra ordinem damnum datum vindicari posse, colligitur ex l. 1. §. 1. l. 9. l. penult. & ult. ff. de incendio, & ruina, l. 3. §. 1. ff. de offic. Praef. vigil. l. 2. ff. arbor. furt. cas. l. aut facta 16. §. evenit, ff. de pœnis. Ut autem damnum datum vindicetur, injuriā factum esse debet, id est vel dolo, vel culpa. Patet etiam tam latè verbum injuriæ, ut & qui culpa levissimā damnum dedit, injuriā dedisse dicatur, leg. in lege 44. ff. ad leg. Aquil. Igitur culpa in præsentem non solum supinam negligentiam designat, quæ prope dolum est; verum & levitia, & imperitia, & infirmitas in culpa ponuntur, si quis affectaverit id, in quo intelligitur vel intelligere debet imperitiam, aut infirmitatem suam esse alii periculofam futuram, l. 5. §. 1. & ult. l. 8. l. 31. ff. ad leg. Aquil. l. illicita 6. §. sicuti, de offic. Praefid. Prosequitur Gregorius casum, in quo quis damnum dedit, non corpore suo, sed per animalia propria: & tunc docet, posse dominum servum, vel quadrupedem, per quem damnum datum est, æstimationem damni solvere, vel noxam dare, hoc est servum, vel animal, quod damnum dedit, juxta legem 1. & per totum titulum ff. de noxalibus. In qua parte observandi sunt textus in l. si servus 27.

TITULUS XXXVII.

De pœnis.

CAPVT I.

Ex Concilio a Toletano.

A qua frequenti prævaricatione iterantur, frequente sententia condemnentur.

NOTÆ.

1. a **Toletano.** Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. & apud Burcardum lib. 19. Decreti cap. 158. Carnotens. part. 15. Decreti, cap. 166. & in fragmentis Concilii Toletani incerti, quæ reperiuntur ad calcē Concilii Toletani 1. apud Loaysam; & licet non reperitur textus hic in aliquo ex Conciliis Toletanis

hucusque excusis, ejus tamen sententia in jure certa est; nam licet de eodem delicto non possit quis iterum accusari, postquam fuit semel absolutus, vel condemnatus, ut probavi in cap. de his, de accusat. tamē cum postea novā prævaricatione relapsus est in idem delictum, potest iterum puniri; immo & propter iterationem gravius punitur, ut probavi in cap. ad abolendam, de heret.

CAPVT II.

Et Concilio ^a Triburiensi.

SI quis presbyter, quod absit, quia sacerdos altissimi Dei est, vulneratus, vel quibuslibet injuriis, & contumeliis dehonestatus evaserit, & supervixerit, tota compositio persolvatur presbytero. Si autem in articulo mortis præventus obierit, pretium ^b vverigeldi tripartita partiatur divisione: id est altari, cui ordinatus fuerat, pars una; Episcopo, in cujus diocesi erat, altera; tertia parentibus, de quibus ortus fuerat. Si verò in atrio Ecclesiæ aliquid ex istis presbytero factum fuerit, supra dicto modo presbytero, & pro presbytero solvatur. Sed quia ut Hilarius Papa omnibus Episcopis per diversas provincias in epistola sua scribit, injuria sacerdotum, & Ecclesiarum, sacrilegium est; sacrilegium in atrio factum, altari & Domino ejusdem loci persolvatur. Sacerdotes enim non sunt lacerandi, sed potius coronandi: quia de his Ecclesiasticus liber loquitur, dicens: In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica, & ministros ejus non derelinquas, & honorifica sacerdotem. Et Isidorus: His enim, sicut & Episcopis, dispensatio mysteriorum Dei commissa est: præsent enim Ecclesiæ Christi, & in consecratione divini corporis, & sanguinis consortes sunt Episcopis. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi.

NOTÆ.

1. ^a **T**riburiensi.) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 2. & ex eodem Concilio citatur textus hic à Burchardo lib. 6. Decreti, cap. 11. Carnotensi part. 10. Decreti, c. 40. & sub nomine Paleæ extat apud Gratianum in cap. omnes 26. 17. quest. 4. & reperitur in ipso Concilio can. 4. pro ut in præfenti transcribitur. De hoc Concilio nonnulla notavi in cap. clerici, de vita & honest. cleric. Verba autem in præfenti scripta extant lib. 4. capitul. Caroli, cap. 15. & inter canones Isacii Lingonicensis Episcopi tit. 2. cap. 1.
2. ^b **W**erigeldi.) Werigeldus, seu Wirigildus, sumitur pro pretio, quod pro compositione judiciali persolvitur pro homicidio, aut alio delicto propinquis, & hæredibus; quo modo accipitur in lege Salica cap. 1. §. 7. & lib. 3. capitul. cap. 28. & lib. 6. cap. 98. & 99. Alemanor. tit. 4. 29. 34. Boiorum tit. 7. cap. 1. & tit. 15. cap. 5. Ripuar. tit. 36. §. 1. & tit. 46. §. 1. Frislon. tit. 1. §. 9. Longobard. lib. 1. tit. 1. l. 7. Pœnit. Romano tit. 4. cap. 17. ibi: Pretium suum, id est Werigildum suum; & aliis legibus antiquis congestis à Lindembrogio in glossar. verbo Werigildum; in speculo Saxonico lib. 1. art. 8. ibi: Testimonium præconis vice fiat duorum; ejus etiam emenda, & Werigildus duplex est, secundum ipsius nationem. Et art. 65. ibi: Qui etiam aliquam actionem injuriarum passum iudicio exhibere promiserit, si id facere nequiverit, cum suo absolvetur Werigeldo, & per hoc juri non derogat suo: Werigeldus post tres menses à tempore ejus acquisitionis persolvetur. Illustrat ex variis Germaniæ scriptoribus Joannes Vossius lib. 2. de vitis serm. cap. 2. Lindébrog. ubi supr. à, Ant. Augustin. in notis ad dictum Pœnitent. Rom. tit. 4. cap. 17. Bignonius in not. ad Marculf. lib. 1. cap. 18. Gibalinus tom. 2. de negot. lib. 6. cap. 9. art. 3. num. 11.

COMMENTARIUM.

3. **T**extus hic exponendus est juxta consuetudinem Provinciæ, in qua Concilium hoc cele-

bratum fuit, videlicet Germaniæ: apud veteres enim Germanos certâ pecuniæ summâ delicta assimabantur, neque homicidium morte sui lex erat; & facinorosi omnes, nisi læsæ Majestatis, pecuniariam solvebant pœnam, quæ dicebatur compositio. Tacitus de moribus Germanorum, ibi: Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam amicitias necesse est, nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certo armentorum, ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus. Et in legibus Bajubar. tit. 1. cap. 11. ita legitur: Ut nullus Bajubarius alodem, aut vitam sine capitali crimine perdat, id est, si in necem Ducis consiliatus fuerit, aut inimicos in provinciam inviterit, &c. Cetera verò quæcumque commiserit peccata, quousque habet substantiam, componat secundum legem. Ideoque frequenter in veteribus legibus hæc verba reperies, de vita componat, ut lib. 3. capitul. cap. 10. Si quis convicius fuerit perjurii, perdat manum, aut redimat. Et lib. 4. Capitul. cap. 13. 15. & 18. ibi: Qui hominem publicam penitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & Wirigildus ejus proximus persolvatur. In legibus Angliæ apud Hovedenum in Henrico 11. ibi: Vivere suum, id est pretium redemptionis suæ solvat. Et pro modo culpa, & dignitate personæ compositio fiebat, cap. qui subdiaconum occiderit, 17. quest. 4. probant Petrus Gregorius lib. 4. part. tit. 13. cap. final. Creselius lib. 3. mystag. lib. 1. cap. 22. sect. 4. Rousselius lib. 6. hist. Pontif. jurisd. cap. 2. num. 6. & ultra compositionem in nonnullis delictis, quæ legibus expressâ erant, præter compositionem reus sisco fredum solvebat. Gregorius Turon. de miraculis sancti Martini lib. 4. cap. 26. ibi: Affirmavit Rex quosdam ex his, qui absoluti fuerant, ad se venisse, compositionemq. sisco debitam, quam illi fredum vocant, à se indultam. Illustrant Bignonius lib. 1. ad formulas Marculfi, cap. 3. Licet cum hæsitaretur in Concilio Cabiloni. 2. cuiam persolvenda esset pœna patrati homicidii in presbyterum, Patres Concilii quæstionem ad Principem rejecerunt, tanquam supremum arbitrum pœnæ, & veniæ criminum, can. 24. ibi: De Episcopis verò, Presbyteris, & Diaconibus, & monachis interfectis querendum

rendum à Domino Imperatore est, cui illius homicidii pretium exsolvendum sit. Undè juxta hunc morem à Patribus Concilii Triburienfis decretum est, compositionem presbyteri occisi esse dividendam pro aequalibus portionibus inter Ecclesiam, cui inserviebat, Episcopum diceccanum, & eius contanguineos. Sed cum Raymundus mutasset hæc

verba aliam divisionem faciendo, credo ob auctoritatem Gregorii Noni, qui confirmavit hanc compilationem, illi standum esse. An verò statibus parentibus aliqua pars illis sit assignanda, disputant Covar. lib. 2. var. cap. 9. num. 10. Genuesis practicab. quest. 370. Sed attentà integrâ hujus canonis nulla hæsitacionis occasio manet.

CAPVT III.

Idem R. ^a Cantuariensi Archiepiscopo.

Licet juxta Apostolum arguere, & increpare debeamus; sic tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur, non quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi quærere, & in correctione facienda videamur modestiam, & maturitatem servare. Accepimus autem, quod^b Archidiaconi^c Conventren. Episcopatus pro excessibus, & criminibus puniendis à clericis, & laicis pœnam pecuniariam exigunt: in^d examinatione ignis, & aquæ XXX. denarios à viro, & muliere quærere præsumunt: & pro annua exactione pecuniæ personas quandoque suspendunt, & Ecclesias^e interdiciunt: à vicariis quoque XII. ^f denarios ut in Ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviarent statutis, & de radice cupiditatis, & avaritiæ videntur prodire. Quia igitur sollicitudini nostræ incumbit pastoralis providere diligentia, ne ab ecclesiasticis personis tuæ provinciæ aliquid agatur, quod reprehensioni subiaceat, vel ecclesiasticam honestatem denigret: f. t. per A. f. p. m. quat. Archidiaconis prædicti Episcopatus ex parte nostra, & tua districtè inhibeas, ne excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis à clericis, vel laicis, pœnam pecuniariam, nec pro examine ignis, vel aquæ denarios amplius exigere audeant, vel alia quæ dicta sunt, quomodolibet exercere. Si autem contra prohibitionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eos omni cent. & ap. cess. ecclesiasticâ censurâ percellas, & sententiam ipsam usque ad dignam satisfactionem facias inviolabiliter observari.

NOTÆ.

^{1.} ^a **C**antuariensi.) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 3. & extat textus hic post Concil. Lateran. part. 1. de simonia, cap. 3. prout hic transcribitur.

^b Archidiaconi.) Quibus ex consuetudine competit in nonnullis provinciis jurisdicção contentiosa, juxta tradita in cap. ad hac, de offic. Archid.

^c Conventrensis.) Anglicani Regni, de qua dicecisi egi in cap. 2. de rescript.

^d Examinatione.) Hæc verba omisit Raymundus, quia jam ejus tempore hoc examen purgationis vulgaris prohibitum erat, ut probavi in cap. final. de purgat. vulg.

^e Ecclesias interdiciunt.) Cum sententia interdicti ferri non possit regulariter ob causam pecuniariam, ut probavi in cap. 2. de his qua sunt à Prelat.

^f Vicariis denarios.) Iuxta tradita in cap. 2. ne Prelati vices suas.

COMMENTARIUM.

^{2.} **A**n Episcopi, & cæteri judices ecclesiastici possint pro criminibus pœnam pecuniariam imponere, dubitant interpretes ob juris testimonia in hac parte invicem contraria. Et non posse eam imponere, videtur probari ex præsentis textu, & ex cap. pauper. 11. quest. 3. cap. si lapsi, 50. dist. cap. irrefragabili 13. §. ult. de offic. ordin. cap. ut clericorum, de vita & honest. cleric. Concil. Aurelian. 2. can. 3. Cabilon. sub Carolo Magno, cap. 18. & ex

ea ratione, ne ipsi in pœnis irrogandis turpem aliquem quantum confectari videantur: & quia, ut ait D. Isidorus in dict. cap. pauper, citò violatur auro justitia, nullamque reus pertimescit pœnam, quam scit posse pecuniâ redimere. Sed contrarium prorsus verum est, videlicet Episcopum vel alium judicem ecclesiasticum posse imponere pœnas pecuniarias. Quæ sententia probatur ex cap. dilectus, de offic. ordin. cap. si vos 23. q. 5. cap. cum sit nimis, §. final. cap. postulasti, de iudic. cap. ad audientiam, de præscrip. cap. olim, de iniur. cap. P. & G. de offic. deleg. cap. venerabilibus. §. denique, de sent. excom. cap. in Archiepiscopatu, de raptor, cap. statumimus 16. quest. 1. probant Lantmeter. lib. 2. de veteri cleric. cap. 109. pluribus relatis Barbosa part. 3. de potest. Episcop. alleg. 107. Diana part. 10. tract. 8. per tot. Solorzan. tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 7. num. 76. Salgado de proteçt. Regia, part. 2. cap. 4. Cevallos tom. 4. quest. 897. Valascus alleg. 34. Cabedo decis. 81. Bobadilla lib. 2. polit. cap. 17. num. 199. Nec obstant textus pro contraria sententia adducti; nam procedunt quando judices ecclesiastici pœnas pecuniarias imponunt ex avaritia, & radice cupiditatis, animo eas imbutandi, sibi que applicandi: quo casu non licet pœnas pecuniarias imponere. At verò zelo justitiæ, quia illa magis timetur, pœnam pecuniariam imponunt locis piis applicandam, quam juxta Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. cap. 3. rectè imponere possunt, ut probant Petrus Gregorius lib. 4. partit. tit. 15. cap. 1. Sfortia in hist. Concil. Trident. in sess. de edit. lib. Chopinus de sacr. pol. lib. 1. tit.

tit. 3. num. 10. Diana d. tract. 8. qui prosequitur expositionem Concilii Trident. & explicat quomodo possit Episcopus applicare diças penas pecuniarias locis piis. Et pro exactione ipsius mul-

Et non teneri iudicem ecclesiasticum auxilium Brachii secularis invocare, probat Solorzanos supra, n. 81.

CAPVT IV.

Idem, in Concilio^a Turonen.

Calumnam & audaciam temerè litigantium condemnando in expensis, & alio multiplici remedio sanctio^b Imperialis compefcit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus, ut de cætero in^c causis pecuniariis victus victori in expensis condemnerur, nisi sententia pro^d absente feratur.

NOTÆ.

^a **T**uronensi.) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 5. & post Concil. Lateran. part. 3. cap. 2. non tamen reperitur textus hic in ipso Concilio Turonensi, ut jam notavit Ant. August. in presenti. De Concilio Turonensi nonnulla notavi in cap. majoribus 8. de præbend.

^b **Imperialis.**) Relata in l. properandum, §. si autem, Cod. de iudiciis, l. 4. & 5. Cod. de fruct. & litium expensis.

^c **Pecuniariis.**) Hic rectè deducunt Fachineus lib. 1. contror. cap. 42. Balboa in cap. significaverunt 11. num. 29. de except. in causis criminalibus regulariter victum non esse condemnandum in expensis: pro qua sententia facit disertus textus in l. non ignoret, Cod. de fruct. & litium expensis: ubi Imperator agnoscit, discrimen, quod versatur inter causas civiles, vel criminales, his verbis: *Vel delata non probaverit, pro calumnia quidem penam luat legibus constitutam, pro pecuniaria verò causa, post sumptus, considerat à quantitate postulatorum, vel mediitineris intervallo, condemnationem pro estimatione iudicis sustinebit.* Nec contrarium probatur ex generalitate, quâ utitur Imperator in l. properandum, §. si alterutra, Cod. de iudiciis: nam licet in principio ipsius textus Imperator ageret tam de causis civilibus, quàm criminalibus quoad statuendum tempus, intra quod lis finire debebat; tamen dum ad expensas solvendas descendit, tantum agit de causis civilibus. Nec etiam obstat textus in l. 3. C. qui accusare, ibi: *Non solum extrà ordinem estimatione iudicis puniendi sunt, sed etiam sumptus, quos in eam rem, & circa ipsum iter ad litem vocati fecerunt, pendere coguntur.* Nam ibi agit Imperator de accusatore contumace, non verò de eo, qui victus fuit in iudicio criminali.

^d **Pro absente.**) Consonat textus in dict. l. properandum, §. si autem, Cod. de iudiciis. Et rationi consonum est hoc; nam iniquum videtur, ut absens & contumax, qui alioquin non auditur nisi refusus expensis, l. sancimus, Cod. de iudic. expensas à præsentem repetat. Deinde quia Imperator in dict. l. properandum, §. si autem, vult eum in penam contumaciæ obligatum esse ad expensas, quas reus præsentem fecit; ergo implicat, & absurdum est dicere, reum præsentem condemnandum esse in expensis ipsi actori absentis. Quare rectè Alexander III. in presenti à generali obligatione victi solvendi expensas victori, excepit casum, in quo sententia pro absente lata est.

COMMENTARIUM.

Quoad penam temerè litigantis non semper unum idemque jus observatum reperitur; olim enim in ipso ingressu litis, tam actor, quam reus pecuniam deponebant in aede sacra, ut victus & qui condemnatus evasisset, illà pecunià multaretur, qui verò obtinuisset, pecuniam suam recuperaret: quæ pecunia à loco sacro, ubi deponeretur, & quia propter ararii rationem, & factorum publicorum multitudinem in rebus divinis consumebatur, dicebatur sacramentum, Varro lib. 4. de lingua Latina, ibi: *Qui petebat, & qui inficiabatur, de aliis rebus uterque quingentos æris ad Pontificem deponebant, de aliis rebus item certo alio legitimo numero æsium: qui iudicio vicerat, suum sacramentum à sacro auferbat: victi ad ararium redibat.* Festus Pompeius ibi: *Sacramentum æs significat, quod pena nomine penditur.* De qua pecunia agunt Valer. Max. lib. 7. cap. 8. ibi: *Aphronia tamen cum sorore sacramento contendere noluit, testamentumque matris patienti quàm iudicio convellere sanctius esse duxit.* Cicero in oratione pro Milone, ibi: *Eam denique, cui nulla lex erat, nullum jus civile, nulli possessionum termini, qui non calumnia litium, non iniustus iudicis, ac sacramentis alienos fundos; sed castris, exercitiis, signis inferendis petebat.* Quem ita exponit Budeus ad Pandectas in l. ult. ff. de orig. jur. fol. 24. Quod etiam ipsum expendit in lib. de Oratore. Qui enim contendebant, invicem se provocabant sacramento quadragenario, vel quinquagenario, juxta divinitatem causarum, in hunc modum: *Si malè petis, quinquaginta asses dare spondes?* Et actor spondebat. Deinde interrogabat: *Si malè te defendis, & sine causa litigas, totidem promittis?* Et reus itidem respondebat. Cicero in oratione pro Roscio, & pro Cecinna: *allusitque eleganter sacra pagina apud nostrum Vulgatum, Sapientia capitulum sine.* Dicebatur sacramentum, quia pecunia promissa statim apud aedem Saturni deponeretur. Iidorus lib. 5. orig. cap. 24. in fine, Festus verbo *Sacramentum.* Unde is, qui vincebat, suos nummos referebat: nummi verò illius qui succubuerat, apud ararium Saturni manebant. Varro lib. 4. de lingua Latina. Hinc exponitur Iustinianus in princip. Instit. de pena temerè litigantium ubi ait penam pecuniariam olim deterritos fuisse perperam litigantes: quæ fuit, quæ promittebatur per dictam sponsonem, vel alia major, si sub majori contendere volebant, veluti tertia, quinta, vel decimæ partis litis, §. 1. ubi Theophilus, cod. tit. Hac autem major pena non deponeretur in arca Pontificum, quia solis litigantibus

tibus manebat; ideo victor ex sponſu contravictum agebat ad pœnam. Docent Budeus in annotation. priorib. ad Pandect. pag. mibi 94. Pollutus lib. 5. hyst. fori Rom. cap. 5. Buisson. lib. 5. de formul. pag. 369. Pitheus lib. 1. advers. cap. 13. Osualdus lib. 24. Donel. cap. 3. litera E. & cap. 13. litera D. Deliderius Heraldus ad Arnobium advers. Gentes lib. 4. pag. 137. Joan. Funger. in etymol. verbo Sacramentum. Ex qua observatione explicari potest textus in l. 3. S. idem scribit. ff. de pecul. ubi docemur, non minus contrahi in iudicio, quam per stipulationem, videlicet propter sponſiones istas, quæ in initio litis ultro, citroque interponebantur. Inde novationem necessariam per litis contestationem contingere docetur in l. delegare 11. l. aliam 29. ff. de novat. & explicant Brissonius lib. 2. de solut. tit. de novat. Valentia lib. 2. illustr. tract. 2. cap. 9. Wisembach. disp. 40. num. 13. Illustrant Pitheus lib. 1. advers. cap. 18. Germonius lib. 3. de sacror. immunit. cap. final. num. 26. Pancirolo lib. 1. var. cap. 39. Revardus lib. 2. var. cap. 18. Vasconcellos ad titulum de sacramentis non iter. Cujac. in l. 69. ff. de legat. 2. de quo sacramento aliqui accipiunt textum in l. 1. §. 5. ff. de extraord. in cognit. Postea statutum fuit, ut actor in initio litis decima ipsius litis calumnie nomine caveret, hoc est decimam partem litis, ni vicisset, reo preſtiturum. Extat constitutio Diocletiani, quam ex Codice Hermogeniano restituit Cujacius lib. 7. observ. cap. 6. quæ ejus repromissionis decimæ partis meminit, ibi: Quippe si per calumniam hoc cum facere confidis, remedio repromissio-

nis initio postulata calumnie decime partis ejus, quod competit, tibi condemnare cum desiderare potes. Extat etiam vestigium in l. 4. Cod. de fruct. & lit. expens. & in formula veteri, cap. 29. & apud Francos non aliàs litum expensas cognitatas fuisse, quam per hanc decimam partem litis, probat Bignonius in notis ad Marcullsum. lib. 1. cap. 20. Hanc tamen pœnam obſoletam sustulit Justinianus in l. ult. §. antiqua, Cod. de jurejur. propter calum. §. hæc autem; Instit. de pœna temerè litig. eandemque postea reduxit non abolito calumnie jurejurando, in novella 112. ut ita temerè litigantes variis afficerentur pœnis. Quam legalem sanctionem etiam in causis ecclesiasticis procedere statuit Alexand. III. in presenti, ita ut semper victus victori in expensis damnetur, si temerè, & calumnie causâ litigavit, l. properandum, §. & si quid, ubi Cujac. C. de judic. l. 2. ff. si mul. ventris; ubi Cujacius. Quando tamen quis dicatur temerè litigare, & plura de expensis in iudicio solvendis congesſerunt Cujacius lib. 12. obs. cap. 1. Hothomanus in dict. l. properandum, §. 6. Parladorius lib. 2. ver. quod. cap. final. §. 18. Covar. practic. cap. 27. Gamma decis. 65. Thefaurus decis. 67. Donellus lib. 26. comment. cap. 3. ubi plura Osualdus litera H. Pichardus in dict. §. hæc, Instit. de pœna temerè, Faber de error. deced. 19. error. 6. Fachineus lib. 1. controv. cap. 40. & lib. 12. cap. 52. Barbosa lib. 2. voto 18. per tot. Farinac. in report. judic. cap. 52. Valenzuela consil. 132. ex num. 79. & consil. 143. num. 19. Borel. tom. 2. decis. tit. 39. de expens.

CAPVT V.

Innocentius III. ^a Nidrosiensis Archiepiscopo.

Quod in dubiis: *Ex infra*: Quia verò tam sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugandum, omnes enormiter peccant, de rigore canonico eos credimus deponendos.

NOTÆ.

^a Nidrosiensis. Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. unic. Integram

decretalem dedi, & inscriptionem exposui in cap. quod in dubiis, de renunc. & commentarium hujus textus invenies in cap. petitio, penult. de homicid.

CAPVT VI.

Idem ^a London. Episcopo.

Tva discretionis prudentiam. *Ex infra*: Ad illud quod à nobis tertio requisisti, qualiter clerici in ^b latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi puniri debent. Respondemus, quod à suis ordinibus ^c degradati detrudi debeant in ^d archæis monasteriis ad pœnitentiam peragendam.

NOTÆ.

^{1.} ^a Londinensis. Ita etiam legitur in tertia collectione, sub tit. de vita & honestate cleric. cap. 3. & in cap. tua, de consanguin. & affin. in eadem collect. ubi extat alia pars hujus decretalis; sed quia non reperitur inter editas à Sirleto & Boschetto, ideo ejus integram restituere non possum.

^b Latrocinii. Secus verò si simplex furtum ad-

miserint; nam tunc tantum deponuntur, ut post Hostiensem in presenti, docuit Balboa in cap. cum non ab homine 10. de judiciis.

^c Degradati. Clerici enim cum pœnitentiæ peragendæ causâ in monasterio olim detrucebantur, prius deponi debebant, antequam huic carceri manciparentur. Cum enim monachorum conventus laicorum cœtus censeretur, inter eos agere non poterat clericus integro, suo gradu & statu servato; quare prius per dispositionem ad statum

statum laicalem redigebatur, ut ita poenitentiae collum subderet. Concilium Neocaesar. *can. 1. Tolet. 4. can. 44.* ibi: *Oportet canonibus in tali scelere proditum à clericatus ordine submoveri, & poenitentia triennio deputari.* Epau. *can. 21.* *Si presbyter crimen capitale commiserit, ab officii honore depositus in monasterium retrudatur.* Cabilon. *can. 30.* *Ut gradu amisso agenda poenitentiae gratia in monasterio, &c.* Agathense *can. 50.* *Ab officii honore depositi in monasterium retrudantur, & ibi tantummodo quamdiu vixerint, laicam communionem accipiant.* Notavi in *cap. clerici 4. de excess. Pralat. Concil. Tolet. 4. can. 43.* Subservit huic observatiunculae ex arcanis juris civilis venustum militiae armatae exemplar; quippe cum milites torqueri ob militiae dignitatem non valerent, *l. 3. §. 2. ff. de re milit. l. militis, Cod. de questio. docetur in l. 7. ff. de re milit.* quod proditores milites, aut transfugae exauthoritati

torquentur. Planè quod Modestinus inquit, cum qui ad hostes confugit, & redit, torqueri ad bestiasque damnari, vel ad furcam, quamvis milites nihil eorum patiantur, *l. 3. §. is qui ad hostem 10. ff. de re milit.* sic equi dem esse temporandum existimo, ut qui ad hostem confugit, & redit, si miles erat, nec torqueri, nec ad bestias, nec ad furcam damnari possit, juxta legem *2. ff. de re milit.* nisi exauthoratione praecedente, ad ordinem paganorum redactus fuisset. Proinde apud Ammian. Marcel. Lampadius Praefectus falsi insinulatus, prius quam torqueretur, dignitate privatus fuit. *Fallaciarum* (ait Ammianus Marcel. *lib. 15.*) *nube discussa, Imperator doctus relatione fidelis, abrogata potestate Praefecti, Lampadium statui sub quaestione praecipit.*

d *Arctis monasteriis.*) De qua poena detractionis in monasterium egi in *cap. 1. de regul.*

CAPVT VII.

Abb. & a Fratrib. Cryptae Ferratae.

Constitutus in praesentia nostra. *Et infra:* Licet autem in instrumento Episcopi Lavitani expressa fuerit certa poena, quam pars contractum non servans, solveret observanti: cum tamen utraque pars venisse contra illum, ex confessione propriae convincatur, cum & pars vestra subtraxerit Episcopo pensionem, & Episcopus procuracionem exegerit ab eadem Ecclesia, sicut oconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus absolutam.

NOTÆ.

1.

^a *Abbati & fratribus.* Ita etiam legitur in *cap. constitutus, de religiosis domibus*, ubi extat alia pars hujus textus, & ibi praesentem inscriptionem exposui.

COMMENTARIUM

2.

Cum praesens rubrica generaliter concipiatur de poenis, non solum sub ea agitur de poenis delictorum, verum & de poenis conventionalibus consensu partium statutis, de quibus in praesenti textu, & in *cap. suam, infra.* Est autem poena conventionalis, promissio confirmans praecedentem obligationem, aut causam, & ad ejus implementum reum impellens, sub comminatione praestandi aliquid certum: & talis obligatio tendit ad confirmandam priorem, ut docent Cujac. in *l. si ita 97.* Donellus in *l. si homo 69. num. 5. ff. de V. O.* nec requirit priorem obligationem, sed causam, veluti si dixerit stipulator: Si domum non fabricaveris, centum dabis. Quia fabricatio domus tunc non est in obligatione, cum promissa non sit, sed in causa. Unde promissor liberatur domum fabricando, quia est causa debendi; sed peti ipsa fabricatio non potest, *l. si penum 24. ff. quando dies legati cadat, l. obligationum 24. §. ita, ff. de V. O.* Unde cognoscitur, poenam de qua in praesenti textu, adje-

ctam fuisse ad firmandam transactionem inter Episcopum Lavitanum, & monasterium initam, de qua in *dict. cap. constitutus.* Et ita non caute, sed conventioni poena accessit. Etiam sciendum est, poenas conventionales quocumque eventu esse solvendas, licet nulla culpa possit imputari promissoribus quia non tantum promiserunt diligentiam, sed praestationem, seu factum, *l. si rajechie 9. ff. de nautico fenore, l. ad diem 77. l. stipulatio 38. §. si quis, ff. de V. O. l. qui autem 14. §. sed si quis, ff. de constit. pecunia, l. sancimus 26. C. de fidejuss. docent in dicta l. 38. Alciatus num. 31. Cujacius, Duarenus, Donellus, & Giphanius: Sanchez lib. 1. de matrim. disput. 26. num. 6. Pichardus in §. si quis alium, num. 31. Instit. de inutil. Grotius de jure belli lib. 2. cap. 15. num. 16. Fachineus lib. 3. contror. cap. 10. & si ambo ex contrahentibus poenam promiserint, & factum promissum non adimpleverint, uterque ad poenam manet obligatus: sed quia paria delicta quoad poenam privatam mutua compensatione tolluntur, *l. viro, ff. solut. matrim.* probavi in *cap. final. de adult.* ideo hoc casu poena compensationi locus est, *l. si ambo, ff. de compens.* Unde rectè in praesenti specie Innocentius decrevit, quod cum tam Episcopus, quam monachi promissum non adimpleverint, poenam ex utraque parte commissam esse, & sic neutrum ex eis poenam petere posse.*

CAPVT VIII.

Idem Priori a S. Fridiani, & Magistro B. Canonico Pisano.

Super his, de quibus nos consulere voluistis. *Et infra:* Clericus autem, qui pro eo, quod varia verat coram vobis, de mandato nostro captus est, & detentus, infamiam non incurrit.

NOTÆ.

NOTÆ.

testem vacillantem carceri mancipatum pro erudenda veritate, non ideo infamiam incurere; quia cum sententia non præcesserit, quâ falsus ipse declaratur, non potest notari infamia, quia infamiam irrogat sententia, non factum, l. nullam, Cod. quibus ex caus. infamia.

^a *Sancti Fridiani.*) Præsentem inscriptionem exposui, & integram decretalem dedi in cap. super his, de accusat. ubi extat principalis pars hujus decretalis, in præsentem enim tantum docetur,

CAPVT IX.

Idem ^a *Spoletano Episcopo.*

SVam ad nos Rectores clericorum sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quod cum tibi essent in XL. libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna XXX. librarum adposita, nisi ea solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino per solutis, occasione septem residuarum per quasdam nostras literas veritate tacitâ impetratas obtinuisti eos in præfatis XXX. libris tibi per delegatum judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificæ modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando desideres cum alienâ jactura ditari; mandamus quatenus septem librarum solutione contentus, supra pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non molestes.

NOTÆ.

^a *Spoletano.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. ne clericis vel monachis; id est Benedicto, qui ab ipso Innocentio III. creatus fuit Episcopus Spoletanus anno 1198. De Spolet. dicecesi egi in cap. 2. de condit. appof.

COMMENTARIUM.

Difficilis valde visa est præfata Innocentii decisio utriusque juris Interpretibus, ex eo quia certum est, pœnam conventionalem esse solvendam à reo integrè non adimplente promissionem veluti si quis ita stipuletur: Si fundum Scianum non dederis, centum dare spondes; Quo casu ut pœna evitetur, necesse est solidum fundum Scianum dare, neque sufficit partem datam fuisse, ut pœna in solidum non committatur, l. heredes 25. §. idem 13. ff. famil. ercisc. l. stipulationum 5. §. ult. l. si pro parte 85. §. si ita 6. ff. de V. O. Caballin. de individ. 3. part. ex num. 25. & 286. Valentin. de arvidis, cap. 6. ex num. 15. Chesius lib. 1. interpret. cap. 5. num. 107. Madera animad. cap. 30. per totum quæ individuitas non provenit ex natura rei in obligationem deducta, quæ reverà dividua est, cum sit fundus: sed quia aliud sine captione creditoris non possit introduci, dict. l. stipulationes, §. ult. quia verum est fundum datum non esse, cum solidum non sit; ideo quamvis si plures hæredes uni successerint, unusquisque in solidum non teneatur, sed pro parte hæreditaria tantum ad præstationem fundi in stipulationem deducti, tamen ad hoc ut pœna evitetur, non sufficit pro portione hæreditaria satisfacere, immò quocunque cessante in solutione partis committitur pœna integra contra omnes, l. in executione 85. §. quod si stipulatus, ff. de V. O. l. heredes 25. §. idem juris, ff. famil. ercisc. l. si servus 9. §. si plurimum, ff. si quis cautionibus. Pœnalis enim stipulatio facit obligationem dandi individuum, cum nisi integrè res, vel quantitas præstetur conditio stipulationis non existat, sive in promissore, sive in hæredibus ejus id contigerit, nec enim ex persona hæredum potest conditio stipulationis immutari. l. 2. §. 1. ff. hoc tit. Et cum stipulatio pœnalis per conditionem, vel

conditionis formam interponatur, & committatur, individuum causam continet, l. cui fundus 56. ff. de condit. & demonstr. Facit etiam quod docetur in dict. l. pro parte, §. item si ita, ubi proponitur casus pignoratitiæ obligationis, sive ejus debiti, quod sub pignore debetur: cuius ea natura est, ut pignus non prius liberetur, quam tota pecunia debita sit soluta, unde si unus hæredum partem debiti solveret pro hæreditaria portione, pignus non potest liberare pro parte non magis quam fidejutor ipse partem debiti voluerit solvere, quia nec si volente creditore solvisset, pignus liberasset, nisi tota quantitas soluta, l. si necessarius 8. §. si unus 2. l. solutum 11. §. si creditori 4. ff. de pignorat. act. l. heredes 25. §. idem observatur 14. ff. famil. ercisc. l. hæreditate 22. ff. de hæreditate vel actione, l. qui pignore 19. ff. de pignor. l. arbitri 11. l. ult. ff. de distract. pig. l. quamdiu 6. l. si unus 16. Cod. eod. tit. l. rem hæreditariam 65. ff. de evict. l. 1. C. de lutione pignoris, l. 1. & 2. Cod. si unus ex pluribus. Ratio hujus principii provenit ex voluntate contrahentium, quia qui promittit pecuniam certo die dare, & nisi dedit, pœnam, totam summam dare promittit. Pœnalisque obligatio conditionalis est, vel instar conditionalis in casu non dationis. Atque verum est, totam summam datam non esse, quamvis pars detur: ergo nisi in totum principali obligationi satisfactum sit, non evitatur pœna, argumento ex lege cui fundus 56. ff. de condit. & demonstr. quod procedit quando pœna ut talis consideratur, id est quando est punitio moræ, & negligentia debitoris: aliquando tamen pœna non in punitivam promittitur, sed propter majorem cautionem, & faciliorem expeditionem obligationis: quo casu pœna succedit loco interestis, & ut illud taxatur, Gomez lib. 2. var. cap. 10. num. 23. Donellius lib. 15. comment. cap. 3. cum aliis, Carleval. 2. tom. de judic. tit. 3. disp. 3. num. 26. Igitur cum in præfenti casu plenè satisfactum non fuisset Spoletano Episcopo, rectè pœnam sibi promissam à Plebano, & clericis petebat. Cui difficultati ut satisfaciant Interpretes, varia adduxerunt. Bartolus in l. 4. §. Cato, ff. de V. O. agnovit discrimen in hac parte, inter jus civile, & canonicum, ita ut jure canonico attento partialis solutio pro parte eximat à pœnâ. Alij docuerunt jure canonico similem

CAPUT X.

a Idem *Vicentino Episcopo.*

AD aures Apostolatus nostri pervenit, quod cum quidam Parochiani tui ausu diabolico bonæ memoriæ I. quondam Vicentin. Episcopum prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda, & beneficia, quæ à Vicentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerunt cum multa deliberatione sublata. Quia igitur majori etiam sunt animadversione plectendi, nos bonæ memoriæ Cælestini prædecessoris nostri vestigiis inherentes, tam tibi, quam successoribus tuis arctius inhiemus, ne alicui ex prædictis malefactoribus, aut eorum hæredibus prædicta beneficia restituantur ulterius, seu de novo alia qualibet conferantur. Si quis autem (quod non credimus) contra hoc aliquid attentaverit, ipsum auctoritate Apostolica decernimus officii, beneficiique sui dignitate carere. Quod si aliqua literæ aliquando super hoc apparuerint impetratæ, quæ totius facti non contineant veritatem, illas penitus vacuumus. Volumus etiam ut præsens pagina subscripta in Ecclesia Vicentin. custodia deponatur, & Episcopo Vicentin. qui pro tempore fuerit, annis singulis ostendatur. Nulli ergo, &c. Datum Laterani 12. Kal. April.

NOTÆ.

elesta: quod & docuerunt Petrus Gregorius de beneficiis cap. 26. num. 8. Gonzalez ad regul. 8. Cancelar. glossa 15. num. 24. Aliis etiam poenis afficiuntur ex Clementina 1. de poenis, & aliis novioribus constitutionibus relatis per Gibalinum in *synopsi censurar. verbo Cardinalis*. Gravem poenitentiam pro nece Conradi Episcopi Herbipolensis Innocentius indixit anno 1204, quam refert Trithemius in *chron. anno 1202*.

1. a *Idem.* In hac sexta collectione, & in quarta, sub hoc tit. cap. 1. tantum legitur *Idem*: sed inscriptionem & literam restituo ex epistolis editis à Sirleto, fol. 27. Hujus etiam homicidij Vicentini Episcopi mentio extat in cap. *intelleximus de judiciis*, ubi aliqua de Vicentina Ecclesia notavi, & probavi, homicidam Episcopi privari beneficiis, & feudis obtentis ab eadem Ec-

CAPUT XI.

a Idem.

Dilectus filius Jacobus electus sancti Petri ad Montes, ad Ap. Sed. accedens gravem querelam contra dil. fil. G. Decan. Morm. & I. Cath. Archid. exposuit, asserens eos in causa sua: quæ fuit illis commissa, perperam processisse. Cumque dil. fil. I. clericus cum literis eorumdem continentibus causæ processum ad nostram præsentiam accessisset, & idem Iacobus niteretur ipsum processum multipliciter improbare, relationem ipsorum in quibusdam asserens esse falsam: Nos quia præfatus clericus non habebat nisi ad contradicendum, vel impetrandum mandatum, ad majorem cautelam processum ipsum, nec confirmandum duximus, nec cassandum. *Et infra:* Quia verò sæpe contingit, quod contra falsam assertionem iniqui iudicis innocens litigator veram non potest negationem probare, cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati, necessarium videtur, & æquum, ut cum quis legitimam exceptionem proponit, illam probare paratus, vel ad declinandum iudicium, vel ad intentionem alterius elidendam, si forsan verbo, vel facto ab illa recesserit, vel eam non probaverit intra terminum competentem à iudice præfigendum, modestus iudex non antè procedet quam super hoc à instrumentorum, vel testium cautelam adhibeat opportunam, per quam si necesse fuerit, possit de veritate constare; vel si contra relationem, seu processum ipsius fuerit suborta contentio, huiusmodi probationibus possit ipsius iudicis assertio roborari, quatenus huiusmodi adhibitio moderamine sic honestis, & discretis deferatur iudicibus, quod per improvidos, & iniquos innocentium justitia non lædatur; & ne judicialis evanescat auctoritas, cum de litigatoris improbitate constiterit adversus assertionem iudicis temerè prorumpentis, juxta superioris arbitrium digna poterit animadversione puniri.

D. D. Gonzalez. in *Decretal.* Tom. V.

Aaa

NOTÆ

NOTÆ.

1. a **[Dem.]** Ita tantum legitur in sexta collectione, & in quarta *sub tit. de probationibus, cap. 2.* Sed literam integram, & inscriptionem restituo ex epistolis ipsius Pontificis *lib. 1. regestr. 13. epist. 196.* Monasterium Vallis Claræ est Ordinis Cisterciensis, in diocesi Lugdunensi, constructum à Comite de Rouilly anno 1134. ut referunt Claudius Robertus *in sua Gallia, Manrique tom. 1. annal. Cisterc. anno 1134. cap. 8. num. 3.* Fratres Sarmath. *tom. 4. Gallie Christ. fol. 894.* De diocesi Lugdunensi nonnulla adduxi *in cap. 25. de rescript.*
2. b **[Sancti Petri ad Montes.]** Duplex est Abbatia hujus nominis in Gallia, utraque Ordinis sancti Augustini, una in diocesi Claremontensi, alia in Episcopatu Catalaunensi, à Rogerio Epif-

copo anno 1096. fundata, ut referunt Fratres Sarmath. *tom. 4. Gallie. fol. 720.* & ejus absque dubio electus erat Abbas Iacobus, de quo in hac epistola agitur.

c **[Nulla sit probatio.]** Iuxta tradita *in cap. quoniam 11. de probat.*

d **[Instrumentorum, vel testium.]** Ob eandem etiam rationem in canone 38. Concilij Lateran. Innocentius III. statuit, ut in quolibet judicio iudex semper adhibeat publicam personam, vel duos testes idoneos, qui fideliter universa iudicij acta conscribant, ut refertur *in cap. quoniam 11. de probat.* ubi notavi.

e **[Prorumpentis.]** Quod grave delictum est, ut probat Narbona *in l. 20. tit. 1. lib. 4. recopil. glossa. 18.* & iudex potest non solum punire offendentes personam propriam. verum & familiam suam, ut probavi *in cap. 1. de offic. deleg.*

CAPUT XII.

Ex Concilio ^a Generali.

IN quibusdam provinciis, & Ecclesiarum patroni, & ^b advocati, & vicedomini se in tantam insolentiam erexerunt, & audaciam, quod non solum cum vacantibus Ecclesiis debet de Pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias; verum etiam de possessionibus, & aliis bonis ecclesiasticis pro sua voluntate præsumunt; & quod horrendum est dicere, in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri, prohibemus expressè, ne patroni, vel advocati, seu vicedomini super præmissis de cætero plus usurpent, quam reperitur in jure expressum; & si contra præsumperint, per severitatem canonicam ditricteffimè compefcentur. Sacri nihilominus Concilii approbatione statuimus, quod si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini, seu alii beneficiati alicujus Ecclesiæ Rectorem, vel clericum alium ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumperint, patroni juspatronatus, advocati advocatiam, feudatarii feudum, vicedomini vicedominatum, vel beneficiati beneficium prorsus ^c amittant: & ne minus vindicta, quam excessus memoria prorogetur, non solum de præmissis nihil proveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, nec in regularibus domibus alicujus Prælationis affequantur honorem, nisi cum eis fuerit dispensatum.

NOTÆ.

^a **[Generali.]** Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & in ipso Concilio Lateran. *cap. 45.* de quo Concilio nonnulla adduxi *in cap. 1. de summa Trinit.*

^b **[Patroni, & advocati.]** De quibus, & eorum

abusu circa Ecclesias sibi commendatas, egi *in cap. 13. de jure patron.* ubi commentarium hujus prioris partis inveniens.

^c **[Amittant.]** Illustrant hanc partem Gibalinus *de censur. in synopsi. verbo Homicidium,* Barbosa *de jure ecclesiastico lib. 3. cap. 14.* Lambertinus *de iure patron. art. 3. & 7.* Gutierrez *lib. 2. canonicorum. c. 7.*

CAPUT XIII.

Honorius III. *Præposito, Archidiacon. & H. de Parisiis, Canonico*
^a *Suession.*

GRavem dilectorum filiorum Capituli ^b Laudunensis recepimus quæstionem, quod cum nobilis vir ^c Comes Registensis pro multis injuriis, quas irrogarat eisdem, per iudices à Sede Apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem jam per duos annos & amplius in excommunicatione persistens juri

juri parere pertinaciter renuit, claves Ecclesie in suae salutis dispendium, & plurimorum scandalum contemnendo. Licet igitur hujusmodi pertinacia non careat scrupulo haereticæ d pravitatis, volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti, si forsitan ad cor revertens a suo respiscat errore: d. v. mandamus, quatenus si Comes praedictus a nobis diligenter commonitus infra quindecim dies post commonitionem nostram non paruerit plenè juri, vos excommunicationis sententiam latam in eum, sicut rationabiliter est prolata, facientes usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari, & totam terram ipsius, ac loca, in quibus idem Comes fuerit commoratus, supponentes ecclesiastico interdicto, ecclesias, in quibus aliquid juris habere dignoscitur, ab ejus debito, sublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obstaculo f absolventes, fideles ipsius, quandiu in excommunicatione perstiterit, ab ejusdem fidelitate denuntietis penitus & absolutos. Quod si forsitan nec sic tribuat ei vexatio intellectum, poterit non immeritò formidare, pertinacia obstinata eum in haereticis impingat infamiam, quam cum voluerit, fortè de facili non poterit evitare.

NOTÆ.

1. a *Suession.*) Ita etiam legitur in quinta collectione, sub hoc tit. cap. 2. ex qua restituo integram literam textus. De Suessionensi diocesi nonnulla adduxi in cap. 2. de libelli oblat.
- b *Laudun.*) Ita legendum est, non *Lundenis*, ut vulgò legitur: de qua diocesi egi in cap. 25. de rescriptis.
2. c *Comas Registrensis.*) In sexta collectione legitur *Registrensis*. sed malè, cum Comitatus Registrensis fuisset olim in Gallia, ut probant Cironius in *presenti*, qui notat Honorium hic agere de Hugone III. qui successit patri suo Manassi anno 1197 & decessit anno 1229.
3. d *Haereticæ pravitatis.*) Quia per infordeſcentiam in excommunicatione per annum redditur excommunicatus suspectus de haereticis, ut probavi in cap. *excommunicamus*, § *quia*, de haereticis.
4. e *Nobilitati.*) Facit textus in l. *nemo*, Cod. de *summa Trinit.* quod procedit in penis corporalibus, cap. 1. de purgat. vulgar. latè probat Tiracuellus de penis temperand. causa 31. num. 25. nam aliàs nobiles cum exemplo faciliè inferiores ad

peccandum moveant, gravius sunt puniendi, præcipuè in causis fidei, ut probant Simancas de *Catholicis*, tit. 46. num. 65. Eymericus ad *Pennam*, 2. part. direct. in *presenti*.

f *Absolutis.*) Et ita rectè probat Lotherius de *re beneficiaria* lib. 3. quest. 33 per infordeſcentiam in excommunicatione privari clericum beneficio jam obtento, dum talis infordeſcentia duret per triennium, juxta textum in cap. *cum bone* 8. de *estate & qualit.* ubi exposui doctrinam hanc.

g *Absolutos.* Quia non solum ob haereticum privatur quis fidelitate à vassallis sibi promissa, juxta traditam in cap. *final. de haereticis*; verum & ob suspicionem haereticis, ut de Philippo I. Rege Galliae, qui ab Urbano II. in Claromontensi Concilio, & à Joanne & Benedicto Cardinalibus in Pictaviensi Synodo ob ductam Bertradam in uxorem excommunicatus fuit, & à fidelitate subditorum privatus. Qua de causa Ivo Carnotensis Episcopus nunquam ei parere voluit, ut constat ex *epist.* 26. 35. & 211. & notavit Cironius in *presenti*, Magnus & Illustr. D. Ramos pro *Episc. Lusit. propos.* 3. §. 2. num. 80.

5.

6.

TITULUS XXXVIII.

De pœnitentiis, & remissionibus.

CAPUT PRIMUM.

Alexander ^a Papa.

Manifesta peccata non sunt occultâ correctione purganda.

NOTÆ.

- a *Alexander.*) Ita legitur in sexta compilatione; in prima autem collectione, sub hoc tit. cap. 1. legitur, *Calixtus Papa*: sed verba hujus textus in nulla epistola ipsorum Pontificum reperiuntur; extant tamen apud D. Gregorium Magnum lib. 12. *epistol.* *epist.* 132. ubi dum in D. D. Gonzal. in *Decretal.* Tom. V.

struit Felicem Episcopum Messanensem super variis articulis ad disciplinam ecclesiasticam spectantibus, ait: *Manifesta quoque peccata non sunt occultâ correctione purganda: sed palam sunt arguendi, qui palam nocent, ut dum aperiâ objurcatione sanantur, hi qui eos imitando delinquant, corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur: & melius est, ut pro*

Aaa 2 mulcorum